

1.14. Взаємодія відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області з соціальними партнерами у сфері поліпшення соціально-трудових відносин та сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів)

1.14. ВЗАЄМОДІЯ ВІДДІЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ПОСЕРЕДНИЦТВА І ПРИМИРЕННЯ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ З СОЦІАЛЬНИМИ ПАРТНЕРАМИ У СФЕРІ ПОЛІПШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ТА СПРИЯННЯ ВРЕГУЛЮВАННЮ КОЛЕКТИВНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ (КОНФЛІКТІВ)

На сьогоднішній день трансформаційні процеси в Україні супроводжуються не завжди позитивними наслідками в усіх сферах життєдіяльності суспільства – політичній, економічній, соціальній, духовній та інших. Ці моменти звісно ж призводять до виникнення соціально-політичних протиріч, збільшення рівня конфліктності, зростання соціальної напруженості в суспільстві, недовіри населення до влади. Для вирішення таких проблем необхідні ефективні легітимні механізми.

З 1998 року в Україні, відповідно до Закону України «Про порядок виникнення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 03.03.1998 року № 137/98-ВР (далі-Закон) та Указу Президента України від 17.11.1998 № 1258/98 «Про утворення Національної служби посередництва і примирення» функціонує Національна служба посередництва і примирення (далі – НСПП) – постійно діючий державний орган, як один з суб'єктів врегулювання соціально-трудових відносин на всіх рівнях соціального партнерства. Служба сприяє вирішенню колективних трудових спорів, прогнозує та вживає заходи щодо попередження їх виникненню.

Крім того, за пропозиціями сторін соціального діалогу, відповідно до Закону України від 11.01.2011 № 2862-VI «Про соціальний діалог в Україні» на НСПП та її відділення покладено функції щодо оцінки відповідності критеріям репрезентативності і підтвердження репрезентативності суб'єктів сторін профспілок й організацій роботодавців. Відтоді Відділенням НСПП визнано такими, що відповідають цим критеріям 19 організацій профспілок та 2 організації роботодавців.

Отже, в конструкції соціально-трудових відносин (СТВ) сучасного зразка НСПП відіграє між роботодавцем і найма-

ними працівниками роль посередника, який в разі виникнення конфліктної ситуації пропонує сторонам правовий, досудовий шлях врегулювання розбіжностей за столом переговорів.

Головними завданнями Служби визначені:

- запобігання виникненню та сприяння своєчасному вирішенню колективних трудових спорів;
- здійснення посередництва і примирення при вирішенні таких спорів;
- прогнозування виникнення колективних трудових спорів.

Упродовж 20 років Національна служба посередництва і примирення сприяла вирішенню майже 2 500 колективних трудових спорів (з них врегульовано та знято 2 325, або 93 %), висунуто 5 960 вимог найманих працівників, з яких 5 580 вирішено (або 93,6 %). Із загальної кількості спорів зареєстровано 10 КТС(к) – на національному рівні (7 вирішено), 19 – на галузевому (16 вирішено), 78 – на територіальному (73 вирішено), 2 393 – на виробничому (2 229 вирішено). Залишаються не вирішеними 164 КТС(к).

Національна служба посередництва і примирення має представництва в усіх областях України.

На Полтавщині з січня 2001 року діє відділення НСПП, яке сприяє врегулюванню конфліктних ситуацій в правовий спосіб – шляхом проведення примирних процедур, забезпечення здійснення соціального діалогу, вироблення узгоджених пропозицій щодо розвитку соціально-економічних та трудових відносин в області, при цьому зберігаючи нейтральну, незалежну позицію. В разі необхідності звертається до послуг трудового арбітражу. Діючи в межах повноважень, відділення НСПП проводить прийом працюючих громадян, надає сторонам соціально-трудова відносин безкоштовну правову допомогу.

За час своєї діяльності Відділення сприяло вирішенню 77 КТС(к) (4 – на територіальному, 73 – на виробничому рівнях) на 237 підприємствах, в установах і організаціях області, безпосередніми учасниками яких стали 42 743 працівник.

1.14. Взаємодія відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області з соціальними партнерами у сфері поліпшення соціально-трудових відносин та сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів)

Аналізуючи висунуті вимоги найманих працівників, як в цілому так і у розрізі років видно, що переважна їх більшість стосувалася погашення заборгованості із заробітної плати та її своєчасної виплати.

Загалом було висунуто 159 вимог, з яких 107 (67,3 %) – щодо невиконання вимог законодавства про працю; 27 (17,0 %) – щодо виконання колективного договору, угоди або окремих їхніх положень; 25 (15,7 %) – щодо встановлення нових або зміни існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту.

Серед інших вимог – підвищення рівня оплати праці, запровадження встановленого законом мінімального розміру оплати праці, виконання заходів з охорони та безпеки праці, недопущення масових звільнень працівників. Мають місце вимоги щодо забезпечення прав і гарантій діяльності профспілок, продуктивної зайнятості працюючих.

В результаті, за сприяння Відділення – 76 колективних трудових спорів та 158 вимог найманих працівників врегульовано та знято з реєстрації. Результативність вирішення колективних трудових спорів складає 99,3 %.

За участі Відділення та сторін соціального діалогу відбулося 23 засідання трудового арбітражу, 184 засідань примирних комісій та понад 550 узгоджувальних зустрічей, під час яких розглядалися питання не лише виплати заборгованої заробітної плати, а й інших вимог найманих працівників, що стали причиною виникнення КТС(к).

Більшість з цих розбіжностей вдалося вирішити, але ми розуміємо, що сьогоdnішній стан економіки, місцевих бюджетів дають підстави для зростання соціальної напруженості та кількості конфліктних ситуацій в тих чи інших містах, районах і трудових колективах області.

Також, за цей період відділенням НСПП здійснювалися заходи щодо усунення 689 розбіжностей, які призвели до загострення стану соціально-трудових відносин у 649 конфліктних ситуацій майже на 900 підприємствах області. Відвернуто

кілька десятків страйків та інших акцій протесту економічного спрямування.

Зокрема, лише за період з 2011–2017 та 10 місяців 2018 років було проведено понад 700 узгоджувальних зустрічей з питань запобігання виникненню КТС (керуючись наказом НСПП № 08 від 28.01.2011 р.). Крім того за цей період працівниками Відділення було здійснено більше 850 вивчень та моніторингів стану СТВ у колективах з виходом та виїздом безпосередньо на підприємства, в установи, організації, що перебували в системі ЗКТС(к); підготовлено та надіслано понад 1 350 листів сторонам соціального діалогу з рекомендаціями та роз'ясненнями норм діючого законодавства та представникам органів виконавчої влади та місцевого самоврядування причетним до вирішення питань, що виникли; надавалися консультації щодо застосування положень Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», інших нормативних документів НСПП під час зустрічей з представниками сторін СТВ та в телефонному режимі.

Отже, відділення НСПП відіграє між роботодавцем і найманими працівниками роль посередника, який в разі виникнення конфліктної ситуації, пропонує сторонам правовий, досудовий шлях врегулювання розбіжностей за столом переговорів.

Діяльність Відділення ґрунтується на взаємодії з оптимальним колом установ та посадовців від районного до обласного рівня, територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади, об'єднаннями роботодавців і профспілок, правоохоронними структурами, засобами масової інформації.

Зокрема, на підставі **укладених угод** про співпрацю встановлена результативна взаємодія з усіма суб'єктами, причетними до врегулювання СТВ, а саме з:

- Полтавською обласною радою професійних спілок;
- Полтавським обласним об'єднанням організацій роботодавців;

1.14. Взаємодія відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області з соціальними партнерами у сфері поліпшення соціально-трудових відносин та сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів)

- Головним територіальним управлінням юстиції у Полтавській області;
- Департаментом соціального захисту населення Полтавської обласної державної адміністрації;
- Департаментом соціального захисту населення та з питань АТО виконавчого комітету Кременчуцької міської ради;
- Управлінням Держпраці у Полтавській області;
- Полтавським обласним центром зайнятості.
- укладено Меморандум про співпрацю між Регіональним Центром Безоплатної Вторинної Правової Допомоги у Полтавській області.

Відділення у взаємодії з Полтавською обласною радою профспілок, Полтавською обласною об'єднаною організацією роботодавців та органами виконавчої влади і місцевого самоврядування, насамперед намагається спільно сприяти вирішенню конфліктних ситуацій та врегулюванню дестабілізаційних чинників в трудових колективах, здійснює прогнозування виникнення КТС(к) та проводить обмін інформацією щодо стану СТВ на підприємствах, установах, закладах області.

З метою підвищення рівня правової культури сторін СТВ, в рамках укладених Угод про співпрацю, працівники Відділення беруть участь в загальних зборах трудових колективів, спільних виїздах на підприємства, конференціях, президіях, семінарах, «круглих столах», робочих нарадах (711), тощо.

Втілювати намічені плани Відділенню допомагають 12 трудових арбітрів, 5 посередників НСПП та 29 завідувачів інформаційно-консультаційних центрів НСПП. Слід відмітити активну позицію у підвищенні правової культури сторін СТВ наступних представників позаштатного активу відділення, а саме – трудові арбітри НСПП: Лещенко Г. М., Боровиков О. В., Тимченко О. В., Руденко В. Б., Федотова І. І.; незалежні посередники НСПП – Олексієнко М. П., Токарева Л. Л.; зав. ІКЦ НСПП – Литовченко Л. М., Липівець К. О., Гонтар І. В., Логвін Л. М., Фролова Л. Б., Мельникова В. М., Жученко Н. В., Приходько В. М. тощо.

Зокрема, традиційно міцні зв'язки підтримує Відділення з **обласними галузевими організаціями профспілок**: «Машметал», працівників освіти і науки, культури, охорони здоров'я, хімічних та нафтохімічних галузей промисловості України, житлово-комунального господарств, агропромислового комплексу, рядом профспілкових комітетів та їх голів на підприємствах, в установах, організаціях області.

Фахівці Відділення беруть участь:

– у роботі *президій та конференцій* обласних галузевих профспілкових організацій, а саме: працівників державних установ, охорони здоров'я, культури, освіти та науки України, «Машметал», ЖКГ та в інших, а також в асоціації «Цукровик Полтавщини»;

– виступають на *семінарах*, які проводилися обласними організаціями профспілок для свого профспілкового активу (підприємств ЖКГ, АПК, «Машметал», хімічних та нафтохімічних галузей промисловості України, та інших).

Як всім відомо серед підприємств, які потребують постійної уваги, що мають складний фінансовий стан та незадовільне матеріально-технічне забезпечення є підприємства житлово-комунального господарства. Свого часу за оперативною інформацією, яка надходила до Відділення від представників обласної галузевої профспілки та арбітра НСПП Л. Мухамадієвої щодо виникнення напруження в колективах комунальних підприємств міст Полтава, Лубни, Пирятин, Хорол, Миргород, Кременчук, проводилися спільні виїзди з метою вивчення та врегулювання конфліктних ситуацій. Зокрема з виїздом на комунальні підприємства «Лубниводоканал», м. Лубни, ОКВП ВГ «Миргородводоканал», м. Миргород проведені спільні вивчення, під час яких виявлені проблемні питання щодо порушення діючого законодавства керівниками підприємств в частині виникнення заборгованості із виплати заробітної плати, а на підприємствах міст Пирятин та Хорол вирішувалися питання щодо намагання втрутитися в діяльність підприємств місцевою владою шляхом прийняття неза-

1.14. Взаємодія відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області з соціальними партнерами у сфері поліпшення соціально-трудових відносин та сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів)

конних рішень. Ці проблеми пізніше доводилося спільно регулювати через звернення до органів прокуратури.

Неодноразово брали участь в роботі *правління обласної організації роботодавців*. Ініціювали проведення роботи *тристороннього «круглого столу»* щодо прогнозування роботи економіки області в умовах економічної кризи та можливого її впливу на СТВ в колективах підприємств. Брали участь в роботі *комісії по розробці* Територіальної угоди між Полтавською обласною державною адміністрацією, Полтавською обласною радою, Полтавським обласним об'єднанням організацій роботодавців та Полтавською обласною радою професійних спілок, до якої були внесені пропозиції Відділення, які стосувалися саме зобов'язань сторони роботодавців.

Свого часу, за сприяння **обласної державної адміністрації** спільно з **міськими головами та головами райдержадміністрацій** Відділення *створило* інститут позаштатних фахівців (29 інформаційно-консультаційних центрів НСПП). Під час зміни голів райдержадміністрацій та їх заступників, через направлення інформаційних листів щодо сфери діяльності Відділення було збережено всі Центри НСПП. Встановлений рівень взаємодії дозволяє Відділенню без ускладнень обмінюватись з керівниками районів інформацією з питань СТВ, спільно планувати їх вивчення в колективах, проводити ротацію позаштатних фахівців тощо. За сприяння керівників облдержадміністрації та райдержадміністрацій Відділення неодноразово розміщало свої *публікації* в районних газетах та на їх сайтах.

Відділення, співпрацюючи з обласною державною адміністрацією, органами місцевого самоврядування здійснювало постійний моніторинг стану СТВ на підприємствах області, де спільно сприяло вирішенню КТС(к) та запобігало їх виникненню.

Приклади запобігання виникненню КТС(К). Так, зважаючи на те, що Законом України «Про державний бюджет України на 2016 рік» (стаття 27) видатки на фінансування закладів

професійно-технічної освіти було передано з державного на місцеві бюджети, а більшість місцевих бюджетів була прийнята відповідними місцевими радами без урахування цих видатків, в закладах профтехосвіти в порушення колективних договорів почала відбуватися затримка виплати заробітної плати, з'явилася загроза виникнення заборгованості із зарплати, стипендій та по інших платежах, а також накопичення протестного потенціалу серед найманих працівників. Відділення запропонувало департаменту освіти і науки облдержадміністрації сприяння в поліпшенні трудових відносин у закладах та *ініціювало проведення* відповідної наради в облдержадміністрації. Відтак, Відділенням, з метою упередження протестних настроїв, проводився *моніторинг* стану СТВ у 37 таких закладах, який обговорювався на нарадах обласної державної адміністрації. Слід зауважити, що даний моніторинг здійснювався за безпосередньої участі зав. ІКЦ НСПП (Миргородського, Гадяцького, Кременчуцького, Лубенського районів) та інформації від голів первинних профспілкових організацій закладів профтехосвіти. Він показав, що розпорядники відповідних місцевих бюджетів здебільшого впоралися з новими видатками, затримка з виплатою заробітної плати найманим працівникам мала місце лише в *професійно-технічному училищі № 44, м. Миргород та Гадяцькому аграрному училищі, м.Гадяч.*

З серпня 2017 року на обліку Відділення в системі ЗКТС(к) перебувало *інфекційне відділення Кременчуцької міської дитячої лікарні, м. Кременчук* з питання виконання колективного договору стосовно доплати медичним працівникам, які використовують в роботі дезінфікуючі засоби, 10 % від посадового окладу. Невиконання даної умови колективного договору призвело до зростання невдоволення у трудовому колективі. Комплекс заходів, що був здійснений Відділенням та сторонами, причетними до його вирішення дозволив зменшити напругу у колективі. Так з метою недопущення загострення стану СТВ у структурному підрозділі закладу охорони здоров'я Відділенням проводилися узгоджувальні зустрічі,

1.14. Взаємодія відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області з соціальними партнерами у сфері поліпшення соціально-трудових відносин та сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів)

сторонам конфлікту надавалися роз'яснення норм законодавства. Також Відділенням направлені звернення до Кременчуцького міського голови та Департаменту охорони здоров'я Полтавської облдержадміністрації, в яких було рекомендовано долучитися до вирішення проблеми і сприяти відновленню трудових прав найманих працівників. Відбувалися неодноразові робочі зустрічі начальника Відділення з першим заступником голови Полтавської ОДА та директором Департаменту охорони здоров'я Полтавської ОДА, під час яких обговорювалися питання по даній медичній установі та вжиття спільних заходів щодо запобігання потенційним конфліктним ситуаціям в інших закладах охорони здоров'я області. Як результат своєчасного реагування на листи Відділення, управління охорони здоров'ям. Кременчук була створена комісія, яка провела перевірку в закладі з зазначеного питання. В підсумку, закладу з місцевого бюджету були виділені додаткові кошти, це дало можливість погасити заборгованість по виплаті 10 % надбавки за роботу з дезінфікуючими засобами не лише в інфекційному відділенні, а й по всій лікарні, що й сприяло стабілізації стану СТВ у колективі.

Інший приклад вирішення КТС(К). У квітні 2015 року Відділенням були зареєстровані КТС(к) у чотирьох дитячо-юнацьких спортивних школах (далі ДЮСШ): з веслування на байдарках і каное, «Молодь», «Юність-1» та «Авангард» Полтавської обласної організації фізкультурно-спортивного товариства «Україна» (розпорядження НСПП від 09.04.2015 року №090-р; розпорядження НСПП від 20.04.2015 року № 093-р; розпорядження НСПП від 21.04.2015 року № 094-р; розпорядження НСПП від 22.04.2015 року № 096-р;). В кожному закладі найманими працівниками було висунуто по дві вимоги, які стосувалися виплати зарплатної заборгованості та своєчасності виплати поточної заробітної плати відповідно до укладених колективних договорів.

Проаналізувавши передумови виникнення трудового конфлікту, та враховуючи несвоечасні (*неефективні*) дії місце-

вих органів виконавчої влади, Відділення звернулося до голови обласної державної адміністрації з докладним листом щодо зростання соціального напруження в ДЮОШ, яка утворилася після припинення фінансування цих закладів Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, а також через відсутність на обласному рівні рішення щодо розмежування видатків на утримання закладів між місцевими бюджетами. Було проведено ряд робочих зустрічей із представниками органів державної влади, під час яких відбулося обговорення алгоритму вирішення вимог учасників даних КТС(к). При цьому Відділення поінформувало, що утримує найманих працівників від проведення незаконних акцій соціального протесту. Відтак, за ініціативи та сприяння Відділення у квітні 2015 року відбулося засідання уповноважених представників сторін КТС(к) чотирьох ДЮОШ (42 особи) за участі заступника голови облдержадміністрації, заступника голови обласної ради, директора департаменту фінансів облдержадміністрації, заступника Полтавського міського голови, представників інших причетних до цієї проблематики установ. Представники обласної державної адміністрації та обласної ради наголосили, що в терміновому порядку готується рішення сесії обласної ради щодо погашення заборгованості із зарплати за рахунок обласного бюджету, а також доповіли про практичні кроки щодо подальшого утримання закладів. В підсумку було домовлено про участь представників ДЮОШ у засіданнях профільної постійної комісії обласної ради щодо подальшого утримання закладів. А представники ДЮОШ, в свою чергу, відмовилися 28 та 30 квітня 2015 року від проведення акцій соціального протесту. Відтак, за сприяння Відділення та у взаємодії всіх причетних представників органів влади вимоги у КТС(к) були зняті з реєстрації розпорядженнями НСПП, як вирішені в усіх чотирьох закладах.

Відділення для ефективної реалізації та застосування норм Закону, досягнення бажаного результату при врегулюванні вимог найманих працівників надавало сторонам СТВ

1.14. Взаємодія відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області з соціальними партнерами у сфері поліпшення соціально-трудових відносин та сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів)

консультації та рекомендації відповідно до положень та інструкцій НСПП, що вплинуло на поліпшення СТВ в колективах ДЮОШ. Зокрема, за участі представників Відділення відбулося засідань примирних комісій (по 3 в кожному КТС(к), всього 12). Відділенням проведено ряд узгоджувальних зустрічей (42) з представниками сторін КТС(к) та органів причетних до вирішення проблемних питань; направлялися листи (24) сторонам конфлікту та керівникам відповідних інстанцій.

Також під час здійснення **роботи з прогнозування** працівники Відділення проводять зустрічі з представниками головних управлінь облдержадміністрації, в ході яких з'ясовують і обговорюють основні проблеми в галузях та на підприємствах, можливі шляхи їх вирішення. Існує практика обговорення Прогнозу з керівництвом облдержадміністрації, який надається голові обласної ради, головам об'єднань роботодавців та профспілок, керівникам галузевих управлінь облдержадміністрації та іншим.

У практиці Відділення застосовується щомісячне інформування про стан СТВ в області, а також в разі загострення стану СТВ у колективах здійснюється термінове інформування облдержадміністрації, обласної ради, облпрофради, інших причетних організацій і установ, що дозволяє оперативно реагувати на ускладнення та підтримувати рівень взаємодії.

Працівників Відділення *постійно запрошують* на пленарні засідання обласної ради, колегії облдержадміністрації, наради, регіональної ради професійної освіти (стейкхолдерів), є членами координаційних груп та комісій з питань погашення заборгованості із заробітної плати (**315**).

Зокрема, спільно з Департаментом соціального захисту населення Полтавської обласної державної адміністрації; Департаментом соціального захисту населення та питань АТО виконавчого комітету Кременчуцької міської ради; Управлінням Держпраці у Полтавській області, в рамках укладених угод проводяться *робочі наради*, на яких обговорюються ситуації на підприємствах де простежується ускладнення стану

СТВ. В різні роки, в складі робочих груп, проводилися *спільні перевіри та заходи*, на яких приймалися рішення щодо вирішення проблемних питань, що виникали на підприємствах області.

Окремо хочу відмітити співпрацю з **Головним територіальним управлінням юстиції** у Полтавській області, де завдяки якій Відділення є членом міжвідомчої координаційно-методичної ради з правової освіти населення при обласній державній адміністрації (МКМР). Завдяки цьому Відділення посилює співпрацю з закладами освіти. Так, для поширення правових знань майбутнім працівникам різних галузей **укладено угоди про співпрацю з навчальними закладами** між Відділенням та:

- кафедрою управління персоналом і економіки праці вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

- Навчально-науковим інститутом фінансів, економіки та менеджменту Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;

- Полтавським юридичним інститутом Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

- Коледжем управління, економіки і права Полтавської державної аграрної академії, в яких впроваджено проведення виступів працівників Відділення на семінарах, «круглих столах», конференціях *з лекціями*, де студентам доноситься інформація про основні напрямки діяльності НСПП та Відділення.

Представники Відділення входили до *робочої групи* по проведенню спільних комплексних перевірок стану правової роботи. Це дає можливість проводити зустрічі та семінари з найманими працівниками, під час яких популяризувати роботу Відділення та органів юстиції по впровадженню Всеукраїнської правопросвітницької програми «Я МАЮ ПРАВО!». Хочу відмітити, що завдяки тісній співпраці з органами юстиції були розроблені та випущені три буклети щодо основної діяльності НСПП.

1.14. Взаємодія відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області з соціальними партнерами у сфері поліпшення соціально-трудових відносин та сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів)

Також Відділення є постійним учасником *семінарських занять при ГТУЮ* для працівників юридичних служб м. Полтави та області.

На пропозицію керівництва юстиції в 2017 році Відділення прийняло участь в *реалізації Програми* правової освіти населення на 2016–2020 роки, затвердженої рішенням сьомої сесії сьомого скликання Полтавської обласної ради від 29.04.2016 № 91 та в рамках всеукраїнського просвітницького проекту «Я маю право!». Так *спільно* з Головним територіальним управлінням юстиції у Полтавській області *було розроблено три види буклетів* з методичними рекомендаціями, які окреслюють порядок застосування Законів України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» та «Про соціальний діалог в Україні».

З метою підвищення правової обізнаності державних службовців Відділення *проводить лекції* у Полтавському обласному центрі перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій.

В інформаційному забезпеченні своєї діяльності в різні роки Відділення співпрацювало з газетами «Вечірня Полтава», «Зоря Полтавщини», щомісячною юридично-інформаційною газетою ГТУЮ «Правовий вісник» та свого часу спеціальним виданням «Юстиніан», сайтом «Новини Полтавщини» (в електронному вигляді), обласною профспівковою газетою «Довір'я», де чільне місце в публікаціях, виступах і повідомленнях працівників Відділення займали теми, спрямовані на підвищення рівня правової культури полтавців та просування в територіальних громадах області ідеології НСПП. Крім цього, разом з обласною газетою «Полтавський вісник» традиційно двічі на рік проводяться сеанси «гарячих» телефонних ліній з метою отримання інформації від найманих працівників про наявність дестабілізаційних чинників на підприємствах та надання роз'яснень, рекомендацій і консультацій для їх вирішення.

З метою поширення інформації серед широкого кола найманих працівників підприємств, установ, організацій Відділення систематично висвітлює у місцевих засобах масової інформації матеріали щодо своєї діяльності та Служби в цілому. Керівниками Відділення в різні роки надавалися *інтерв'ю* Полтавській телевізійній студії «Місто» та обласній державній телерадіокомпанії «Лтава» з висвітленням призначення НСПП й практики роботи Відділення по сприянню вирішенню КТС(к).

Упродовж 2020 року Відділення сприяло вирішенню трьох КТС(К), на виробничому рівні, між найманими працівниками і адміністрацією:

- фізичної особи-підприємця Підтоптана Л. В. (знятий з реєстрації НСПП 27.05.2020 № 256-р);

- регіонального ландшафтного парку «Кременчуцькі плавні» м. Кременчук (знятий з реєстрації НСПП 10.06.2020 № 319-р);

- державного підприємства «Полтавський комбінат хлібопродуктів» м. Полтава.

Для вирішення двох останніх спорів Відділення залучило до роботи в примирних процедурах представників державної влади та органів місцевого самоврядування.

Актуальні питання розвитку соціально-трудових відносин в Україні

Згідно із ст. 2 Закону, КТС(К) – це розбіжності, що виникли між сторонами соціально-трудових відносин, щодо:

- встановлення нових чи зміни існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту;

- укладення чи зміни колективного договору, угоди;

- виконання колективного договору, угоди або окремих їх положень;

- невиконання вимог законодавства про працю.

Отже, першочерговим завданням Національної служби посередництва і примирення є сприяння взаємодії сторін соціально-трудових відносин у процесі врегулювання КТС(К), що виникли між ними.

1.14. Взаємодія відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області з соціальними партнерами у сфері поліпшення соціально-трудових відносин та сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів)

Фахівці відділення беруть участь на всіх етапах врегулювання колективних трудових спорів, здійснюють функції посередництва і примирення під час їх вирішення, надають консультативну допомогу представникам сторін, інформують про перебіг конфліктів та можливі наслідки тих чи інших дій сторін спору місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Все це дозволяє вести процес вирішення конфліктів у відповідності з положеннями Закону та з встановленою законодавством процедурою.

Для вирішення КТС законодавством передбачені примирні процедури, такі як примирна комісія, трудовий арбітраж (ст. 7 Закону). Як показує практика роботи Відділення – передбачені законом примирні процедури дозволяють істотно знизити рівень конфліктності на підприємстві та врегулювати спір якщо не повністю, то принаймні частково. По суті примирні процедури є механізмом соціального діалогу на рівні вирішення КТС. Через безоплатність процедури сторони КТС найчастіше віддають перевагу роботі примирної комісії. При цьому саме ця процедура дозволяє сторонам сісти за стіл переговорів, підібрати компромісні рішення, досягти домовленості про виконання вимог найманих працівників, обумовити спільне здійснення заходів, що можуть задовольнити обидві сторони.

Але кількість КТС не відповідає дійсному рівню напруги СТВ в колективах. *Серед стримуючих факторів*: відсутність у колективах лідерів, які можуть взяти на себе організаційні питання вступу в колективний трудовий спір; побоювання втратити роботу в умовах обмеженого працевлаштування; неготовність найманих працівників до тривалої цілеспрямованої роботи в рамках врегулювання колективного трудового спору, налаштованість на застосування «гучних» акцій протесту; недостатній рівень правової культури.

Слід зазначити, що в чинному Законі є ряд неврегульованих окремих питань, насамперед:

Особливої уваги **потребує вирішення питання захисту уповноважених представників найманих працівників**. Ще до

офіційного отримання статусу, члени уповноваженого представницького органу займаються роз'яснювальною та організаційною роботою, яка вимагає від них не тільки активної життєвої позиції, достатнього рівня знань, навичок роботи із людьми, але й громадянської сміливості і рішучості, оскільки вони ризикують залишитися без роботи. Для того, щоб члени уповноваженого представницького органу могли якісно виконувати організаційні та представницькі функції, необхідно законодавчо забезпечити їх захищеність від можливих переслідувань з боку роботодавця, гарантії збереження їх заробітку і саму можливість якісно виконувати доручення працівників (були спроби звільнити представників від найманих працівників на ПАТ «Полтавський тепловозоремонтний завод»; звільнено голову профспілки КП «Полтавська шляхово-експлуатаційна дільниця» – поновлювався в судовому порядку).

Ще одна проблема виникає у зв'язку з неврегульованістю в чинному законодавстві питання відповідальності за порушення положень Закону, в частині *відсутності механізму примусового виконання рішень примирних органів*. Дане питання відноситься до тих – коли в ході вирішення *трудоим арбітражем* КТС виносяться рішення по суті цього спору. При цьому сторонами спору була підписана угода про обов'язковість рішення трудового арбітражу, але роботодавець відмовляється виконувати рішення трудового арбітражу, посилаючись на те, що задоволення вимог найманих працівників напряму залежить від інших факторів (наприклад: фінансування з Державного та міського бюджетів). В таких випадках, лише за згодою сторін, КТС можливо тільки припинити, або він залишається на довгий час, як не врегульований.

Хотілося б також звернути увагу на деякі проблемні моменти, із якими доводиться зтискатися фахівцям Відділення в ході врегулювання КТС(К). Серед них випадки ігнорування окремими роботодавцями (*або уповноваженими ними особами*) вимог Закону щодо *заборони ухилятися від участі у*

1.14. Взаємодія відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області з соціальними партнерами у сфері поліпшення соціально-трудових відносин та сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів)

примирних процедурах (ст. 13 Закону). Зокрема, саме небажання роботодавця вести конструктивний діалог за столом переговорів, вишукувати компромісні рішення найчастіше заводить вирішення цих конфліктів у глухий кут, сприяє зростанню протестної активності найманих працівників, їх зневіреності в самій можливості ведення результативного діалогу з роботодавцем.

На жаль, сьогодні говорити про еволюцію трудових відносин в ході КТС, спричинених заборгованістю із заробітної плати, ще рано. Конфліктні ситуації, викликані такими проблемами, швидше ведуть до припинення трудових відносин та пошуку роботи в країнах Європи (КП «Полтавська шляхово-експлуатаційна дільниця», Карлівська нафтогазорозвідувальна експедиція глибокого буріння Дочірнього підприємства НАК «Надра України» «Полтавнафтогазгеологія», ПАТ «Полтавська птахофабрика»).

Для прикладу: адміністрація КП «Полтавська шляхово-експлуатаційна дільниця», нехтуючи вимогами законодавства, гальмувала процес врегулювання колективних трудових спорів (з 2013 по 2017 – 3 КТС), а саме: в момент створення примирної комісії (ігноруючи пропозиції уповноважених представників найманих працівників) та під час проведення примирної комісії (не надаючи документи, необхідні для розгляду питань на примирній комісії; неодноразово зриваючи засідання примирної комісії та відкрито погрожували представникам найманих працівників). Як бачите керівництво цього підприємства відзначилось багатьма яскравими прикладами відсутності поваги як до людини праці, так і до вимог законодавства. На жаль, **дієвих важелів впливу на таких роботодавців** чинне законодавство **не дає працівникам НСПП**. Іноді роботодавець намагаючись затягнути процедуру розгляду вимог найманих працівників та ухилитися від участі у вирішенні спору вдається до судових позовів для визнання не правомірним розпорядження НСПП про реєстрацію спору та вимагає його скасувати.

Ви знаєте, що Конституція України статтею 44 передбачає, що «Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів. Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей.» Саме в чинному Законі третина статей передбачає реалізацію права на страйк. Якщо в 2001 році на Полтавщині було зареєстровано 17 страйків на виробництві, то упродовж останніх десяти років – жодного. *Лише в 2017 році*, скориставшись роз'ясненнями Відділення щодо права на страйк, за позовом дирекції регіональної філії «Південна залізниця» ПАТ «Українська залізниця», в судовому порядку вирішувала питання про визнання неправомірними дій щодо страйку розпочатого *20.06.2017 року* Вільною профспілкою машиністів Локомотивного депо Кременчук з порушенням вимог чинного законодавства України та блокування транспортних комунікацій і залізничних колій при виїзді з локомотивного депо Кременчук тепловозів та електровозів. В підсумку – адміністрація здійснила певний тиск на профспілку, та відкликала свою заяву пішовши на поступки працівникам, вирішивши лише незначні питання. Це доводить те, що проблемні питання потрібно вирішувати за столом переговорів ведучи конструктивний діалог, а не йти за популістичними лозунгами. І на сьогодні Відділення відстежує ситуацію в Локомотивному депо Кременчук, де проблеми залишаються не вирішеними (до речі, як і по всій Укрзалізниці), а профспілка, на неодноразові рекомендації Відділення вирішувати розбіжності в правовий спосіб, їх ігнорує.

Між тим, практика діяльності Національної служби посередництва і примирення свідчить, що спільна робота сторін СТВ в ході примирних процедур жодного разу не призвели до ескалації конфлікту на будь-якому підприємстві, де були зареєстровані КТС, а навпроти сприяли розвитку соціального діалогу та стабілізації ситуації в колективі.

1.14. Взаємодія відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області з соціальними партнерами у сфері поліпшення соціально-трудових відносин та сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів)

Таким чином у різні роки вдалося відновити законність і поліпшити трудові відносини в акціонерних товариствах «АвтоКрАЗ», «Тепловозремонтний завод», «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», «Хіммаш», «Полтавський хлібокомбінат», «Армапром», «Полтаваобленерго», в обласному управлінні Національного банку України, в 4 дитячо-юнацьких спортивних школах, що підпорядковані обласній організації фізкультурно-спортивного товариства «Україна»: з веслування на байдарках і каное, «Молодь», «Юність-1» та «Авангард», на ряді підприємств житлово-комунального господарства, в закладах освіти міста Лубни, Козельщинського, Котелевського, Гребінківського районів, інших підприємствах.

Наведені вище приклади свідчать, що на теперішній час для забезпечення дієвості положень Закону та ефективності примирних процедур вкрай актуальним є питання вдосконалення і посилення дієвості самого механізму врегулювання КТС, зокрема в питаннях **законодавчого забезпечення захисту уповноважених представників найманих працівників, посилення відповідальності за порушення положень Закону, забезпечення механізму примусового виконання рішень примирних органів.**

Одним із варіантів рішень цих актуальних питань може бути внесення відповідних змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема, внесення статей про відповідальність сторін колективного трудового спору:

– за ухилення від утворення примирних органів або від участі в примирних процедурах;

– про відповідальність сторін колективного трудового спору за невиконання рішень, досягнутих в результаті примирних процедур (примирної комісії або трудового арбітражу відповідно до законодавства);

– про відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб Національної служби посередництва і примирення – державного органу, що сприяє врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів).

Посилення відповідальності за порушення положень даного Закону здатне зміцнити значення примирних процедур, підвищити їх ефективність, поширити застосування механізму КТС.

Хочу зауважити, що на сьогодні підготовлено декілька проєктів нових Законів:

– «Про страйки і локаути» підготовлений депутатами ВРУ;

– «Про вирішення колективних трудових спорів» підготовлений фахівцями НСПП, до якого внесені всі пропозиції щодо внесення змін про посилення відповідальності за порушення положень Закону;

– «Про порядок вирішення трудових спорів», підготовлений трудовим арбітром НСПП Світланою Запарою, який враховує проведену роботу з представниками Шведсько-українського проєкту «Вирішення трудових спорів в Україні». Спільний аналіз практики вирішення трудових спорів в Україні показав відсутність цілісної ефективної системи врегулювання конфліктів та необхідність розроблення і впровадження Нової моделі вирішення трудових спорів.

Отже, який із проєктів Закону дійде до логічного прийняття покаже час.

На даний час Відділення вбачає актуальну проблему в необхідності *розвитку спільної, консолідованої соціальної відповідальності* – за спільні наслідки дій і взаємодії сторін СТВ. Це зміцнить як значення примирних процедур, підвищить їх ефективність, поширить застосування механізму КТС(к), так і поліпшить стан СТВ і забезпечить соціальну стабільність в трудових колективах.

Підсумовуючи вище зазначене, хочу відмітити, що багаторічний досвід співпраці Відділення з місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями роботодавців, профспілок свідчить, що своєчасність реагування на конфліктну ситуацію, яка виникає у трудовому колективі підприємства, установи, організації, ефективність та

1.14. Взаємодія відділення Національної служби посередництва і примирення в Полтавській області з соціальними партнерами у сфері поліпшення соціально-трудових відносин та сприяння врегулюванню колективних трудових спорів (конфліктів)

інтенсивність посередницьких дій, залучення, у разі необхідності представників органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, є запорукою швидкого та взаємоприйняттого вирішення КТС(к), пошуку компромісних шляхів задоволення висунутих найманими працівниками вимог, попередження спалахів протестної активності та їх непередбачуваних наслідків.

Інформаційні джерела

1. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 03.03.1998 року № 137/98-ВР.
2. Указ Президента України від 17.11.1998 № 1258/98 «Про утворення Національної служби посередництва і примирення».
3. Закон України від 11.01.2011 № 2862-VI «Про соціальний діалог в Україні».
4. Узагальнені аналітично-інформаційні матеріали за весь період діяльності відділення НСПП в Полтавській області.

Розділ 2

**СОЦІАЛЬНО ТРУДОВІ
ВІДНОСИНИ: ПРОБЛЕМИ ТА
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ
В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ
ТА КРАЇНАХ ЄС**